RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 316/XI

Datum: 24.10.68.

OBSAH

-zd- /Rudé právo/	Stálý úkol celé strany	str. 2
Věra HODAŇOVÁ /Rudé právo/	Vyřešíme bytový problém	str. 3
Karel DOUDĚRA /Rudé právo/	Není to jen otázka školská	str. 5
red.čl. /Rudé právo/	Smlouva mezi vládou ČSSR a vládou SSSR o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území ČSSR.	str. 7
Eva EVANOVÁ /Lidová demokracie/	Obchod s důmyslem	str. 10
F. BÍSKOVÁ /Zeměděls.noviny/	Nedobrovolné darování	str. 11
Dr. Jiří HÁJEK Jiří HOCHMAN /Reportér/	Reportér hovoří s dr. Jiřím Hájkem DrSc "	12
Miroslav FILIP /Politika/	Prostor pro koho	str. 14
Miloš HOZNAUER /Politika/	Vltava do každé rodiny	str. 15
Bedřich UTITZ /Politika/	Je něco ještě horšího než cenzura	str. 16

RUDÉ PRÁVO, 17. října 1968, str. 2.

2/316/XI

Stálý úkol celé strany

Když jsem shromažďoval podklady k dnešnímu komentáři, zaujala mě myšlenka, kterou pronesl jeden z pracovníků ústředního výboru KSČ při počítání nových přihlášek do strany; poznamenal, že intenzita přílivu členů je něco jako spolehlivě fungující barometr — přesně ukazuje vztah veřejnosti ke straně, míru důvěry v její politiku, stupeň její přitažlivosti a v neposlední řadě i autoritu vůdců stojících v čele vrcholných orgánů.

Jde o postřeh, jemuž se musí dát za pravdu. A protože čísla o vstupu do strany za poslední období jsou po ruce, pokusme se vyvodit z nich několik závěrů...

Podle zpráv krajských výborů KSČ a KSS přijaly základní organizace jen v srpnu 5178 nových členů — převážná většina z nich požádala o členství po 21. srpnu. V první polovině září vstup do KSČ pokračoval, řady komunistů posílilo dalších 2021 nových členů. Celozářijové hlášení bude mnohem přiznivější, neboť většina organizací koná schůze, na nichž se projednávají a schvalují přihlášky, koncem měsíce. Ale i tak je zájem o stranickou příslušnost podstatně vyšší než v předcházejících obdobích. Bilance je tedy příznivá.

S takovým vývojem se příliš nepočítalo. Spíše se očekával opak: že převáží opatrnost a vyčkávání, jak se situace po srpnových dnech vyvine. Výsledek patří k příjemným překvapením. Je nesporné, že podstatný vliv na něj mělo nejednou zdůrazněné prohlášení, že strana neopouští zásady své politiky vytyčené v prvé polovině letošního roku, a také vztah strany k celé společnosti ve všech kritických okamžicích tohoto období. Veřejnost se znovu přesvědčila, že Komunistická strana Československa usiluje o další socialistický vývoj naší společnosti a hodlá přitom respektovat podmínky života našich národů a jejich tradic a současně se rozvíjet jako suverénní součást komunistického a mezinárodního dělnického hnutí.

I když v srpnu a září vstupovali do strany převážně lidé mladí a středního věku a podle povolání hlavně dělníci, tedy reprezentanti těch skupin, z nichž chce KSČ především posílit své řady, musí být řečeno, že to není pokaždé zásluha základních organizací, ale též výsledek sice upřímného, ale v nejednom případě živelného zájmu o členství v KSČ. Strana však, chce-li být dobře a všestranně připravena na plnění úkolů, jež před ni stojí, musí vývoj svého členského základu trvale sledovat a cílevědomě jej regulovat. Možná, že základní organizace by věnovaly této naléhavé stránce politické činnosti soustavnější pozornost, kdyby hlouběji znaly její problematiku.

V posledních letech se počet členů KSČ v podstatě nezměnil; nás, komunistů, je v ČSSR více než jeden a půl milionu. Tento fakt je obecně známý, méně se však ví, že strana postupně, ale stále rychleji »stárne«. Dokazují to především přesuny uvnitř jednotlivých věkových skupin. Soustavně roste podíl členů starších 60 roků, za posledních 13 let se jejich počet téměř zdvojnásobil, zatímco početní váha mladších klesá. Jsou dokonce organizace, v nichž komunista mladší 25 let je výjimkou. A přitom ve společnosti můžeme sledovat jiný vývoj.

Hledat příčiny tohoto stavu není snadné, odhalit je může až hlubší analýza, ale určitě mezi nimi bude hrát důležitou roli to, že příliv do strany od padesátého roku neprobíhal plynule. Po masových náborech v letech 1945 a 1948 bylo přijímání nových členů na 8 let prakticky zastaveno. A důsledky? Věkové složení strany je podstatně jiné než společnosti; to má vliv i na její psychiku, narušuje se spojení s některými skupinami obyvatelstva, zejména s mládeží, na niž strana stále ještě nemá takový vliv, jaký by měla mít, trpí výchova stranických kádrů, které by měly v sobě spojovat elán mládí se zkušenostmi »starých« komunistů, osvědčených v dlouholetých třídních bojích... Výčet by mohl být ještě delší.

Ne náhodou tedy nedávné zasedání předsednictva ústředního výboru zdůraznilo, že růst a složení strany je nutné řídit a že je to jeden ze stálých úkolů stranických orgánů a organizací. Zejména je žádoucí věnovat pozornost mladým dělníkům a zemědělcům ve výrobě, inteligenci a ženám, posilovat stranické řady v závodech a místech, kde je slabší organizovanost ve straně a nevýhodné složení řad komunistů.

V žádném případě by však tato směrnice neměla být vyložena jako pokyn k nějakému masovému náboru, který by otevřel dveře do strany kdekomu. Budeme mezi zájemci o členství v KSČ pečlivě vybírat a vážit všechny důvody, které je přiměly k rozhodnutí stát se komunistou. Do řad KSČ by měli přicházet lidé, kteří se osvědčili na pracovištích, mají pevné politické a morální zásady, jsou přesvědčenými stoupenci socialistických idejí, internacionalisty a ochotni věnovat politické práci všechny své nejlepší síly, kteří se již osvědčili například ve funkcích společenských organizací. A nezastíráme při rozhovorech s kandidáty, že strana bude od nich žádat politickou exponovanost a disciplinované plnění všech povinností.

Jsou to vysoké nároky, ale je nutné na nich trvat, aby strana neztratila svůj avantgardní charakter.

Připomínáme to proto, že mnozí z těch, kteří v posledních dnech podali přihlášku do KSČ, jednali především pod vlivem citů. Vyčetl jsem je z odpovědí na otázku, proč vstupují do strany. Podepsaní se odvolávali na lásku k vedoucím činitelům strany, připomínali postoj strany v srpnu apod. Nechci ani v nejmenším podceňovat význam citového vztahu ke straně, jsme komunisty i srdcem, ale city, jak známo, pokud nemají i racionální podklad, jsou přelétavý pták. Strana nebude a nemůže dělat jen populární politiku. Přijdou i chvíle zkoušek, bojů za prosazení správných, ale ne všem vyhovujících opatření. V takových případech musí city převážit zdravý rozum a smysl pro realitu, vystupuje cena politické vyspělosti a zásadovosti.

Domnívám se, že předsednictvo ÚV KSČ mělo na mysli i tyto okolnosti, když připomínalo, že i nadále a v každém případě platí zásada, podle níž se noví příslušníci strany přijímají individuálně, po bedlivém posouzení každé přihlášky na výborových a členských schůzích základních organizací.

Vstup do strany vrcholí přijetím legitimace. S kolika komunisty jsem hovořil, všichni si tuto významnou chvíli navždy zapsali do paměti. Dejme jí pokaždé takový rámec, jaký si zaslouží, udělejme z této příležitosti malou slavnost, kterou nový soudruh procítí jako jeden ze závazků dát všechny své nejlepší síly straně. -zd-

RUDÉ PRÁVO, 18. října 1968, str. 3. 3/316/XI

Vyřešíme bytový problém?

Nechceme nic měnit na našem úsilí řešit problémy bytové výstavby jako rozhodující otázku životní úrovně vůbec. (Prohlášení vlády)

Nepochybujeme, že tato slova, pronesená v Národním shromáždění letos v září, jsou míněna čestně a upřímně. Všichni, kteří nebydlí — a to je plných třináct procent domácností — se drží naděje, že budou mít vlastní byt. Kdy? Do roka? Za pět let? Za deset? Většina institucí, ať již byty stavějí, rozdělují či přidělují — krčí rameny.

Ovšem úkol — v letech 1966—1970 postavit 460 tisíc bytů — byl sám o sobě odvážný. To bylo na XIII. sjezdu KSČ. Tento úkol potvrdilo lednové plénum ÚV KSČ, akční program KSČ i dubnové vládní prohlášení. Lidé jsou rádi, že na něm vláda trvá ještě dnes. Avšak stavbařům, kovákům a všem zainteresovaným se nad tou cifrou tají dech.

Bytová výstavba se opožďuje, manko roste.

Ukazuje to statistika:

Rok	Počet dokončených bytů	Původní plán
1966	75 526	82 067
1967	78 410	84 133
1968	25 251 (I. pololetí)	92 000
1969		96 800
1970		103 000
	179 137	460 000

Úkol postavit během pěti let 460 000 bytů je vážně ohrožen. Poločas byl odpískán právě před třemi měsíci, avšak lidem byla odevzdána od roku 1966 z tohoto úkolu pouze třetina bytů. Je tu manko, které se může dohánět zhruba půl roku a s nímž si lámou hlavy od stavbařů až po ministry všichni. Výsledek je, bohužel, slabší, než by odpovídalo vynaložené námaze.

Vláda se bytovou výstavbou velmi často zabývá. Loni v prosinci přijala usnesení č. 426, letos usnesení č. 16 a č. 80. Všechna usnesení v dobré víře usilovala o nápravu. Bohužel, zůstalo u dobré víry. Za letošní první pololetí se odevzdalo dokonce o 1136 bytů méně než loni. Situace se nezlepšila, ale zhoršila. Přitom vyhlídky nejsou radostnější. Např. do roku 1970 mají odevzdat podniky ministerstva stavebnictví přes 180 000 bytů, avšak již dnes se ví, že stavba zhruba deseti tisíc bytů je ohrožena. Na 6700 bytů chybí materiál nebo kapacita, či se vede spor o technologii, 1500 bytů je projekčně nepřipraveno a pro 1800 bytů bylo opožděně předáno staveniště.

Proč se usnesení minula účinkem?

Přes upřímnou snahu (zvláště usnesení vlády č. 426/67) se nepodařilo odbourat hlavní bariéru, která brzdí tempo bytové výstavby: pro stavební podnik je rentabilnější stavět průmyslové podniky než byty. To se týká především těch stavebních podniků, které stavějí obojí — průmyslové podniky i byty. Nelze se jim ani divit, že si vybírají to, co jim dříve naplní hrubý důchod. A dochází k paradoxu: podniky se chovají ekonomicky přirozeně, ale právě tím poškozují společenské zájmy — nestavějí byty. Výstavba bytů je stanovena jako závazný úkol, který je rozepisován až na podniky. Stavební podniky a jejich dodavatelé však nejsou povinni uzavřít kontrakt na stavbu bytů. Sankce za nesplnění závazného úkolu v bytové výstavbě jsou minimální: ministr stavebnictví nemusí přiznat prémie generálním ředitelům.

V minulých dnech se dohodla opatření, která mají do jisté míry pomoci finančně zahojit podniky stavějící byty. Jedno z usnesení vlády umožňovalo, aby stavební podnik za každý v termínu dokončený byt získal 1000 korun a 4 % z fakturovaných stavebních prací. Zdá se, že tento podnět příliš nepodněcoval, manko vzrostlo. Nyní se ministerstvo financí a ministerstvo techniky dohodlo, že na podmínce »byt dokončený v termínu« není třeba trvat.

Nejsem si jista, zda to bude natolik povzbudivá »injekce«, aby se letos dokončily plánované byty a přitom potřebný počet bytů byl rozestavěn. »Injekce« přišla jednak opožděně, jednak neřeší celou složitou situaci, neboť existuje několik okruhů problémů.

Začarovaný kruh č. 1

Stavbaři, pověření výstavbou bytů, zastávají názor, že celou věc může napravit velmi výrazná hmotná zainteresovanost. Je prý třeba zainteresovat nejen stavební, ale i dodavatelské podniky, nejen zedníky, ale všechny řemeslníky, kteří byty stavějí. Navrhuje se zvednout mzdové tarify na stavbách bytů a udělat takovou preferenci, jako bývala v hornictví. Mistři, stavbyvedoucí a technici by měli dostat za pružné řízení dobře zaplaceno.

Na to ovšem existuje protiargument: všichni by se hrnuli stavět byty a stavba průmyslových objektů, které mají příznivě změnit strukturu hospodářství, by zaostávala. Zpožďovala by se pochopitelně i výstavba závodů na výrobu cihel, keramiky, cementáren. Z čeho by se stavělo? K tomu někteří stavbaři dodávají, aby se zvedly tarify všem, kteří kdekoliv něco dělají pro bytovou výstavbu. Včetně projektantů, energetiků a vodohospodářů. Nevím, zda už někdo takové návrhy »zainteresovat kdekoho« na výstavbě bytů propočítával, nač by to vlastně přišlo. Ale slyšela jsem, že na to státní pokladna dnes nemá.

Začarovaný kruh č. 2

To je pouze jeden ze začarovaných kruhů bytové výstavby. Začnete mluvit o nedostatku stavebního materiálu a rozhovor je týž v bledě modrém. Od cementu, vápna a zdicího materiálu, přes kotle, radiátory, dlaždice, obkládačky až po sklo a sporáky chybí téměř všechno. Podle propočtů máme být soběstační ve zdicím materiálu až v roce 1970, v cementu v r. 1969, v topných tělesech a skle, v obkládačkách a dlaždicích v r. 1970, v dřovovláknitých deskách, v kotlech a fitinkách až v r. 1971.

Bylo dohodnuto některý materiál dovázt, některý nahradit, na některý postavit rychle novou kapacitu. Počítá se s dalšími rekonstrukcemi cihelen, provoz zahájí cementárny v Mokré a Ladcích, vápenka v Mokré, Vytašově a Mikulově atd. Investice do výstavby a rekonstrukcí kapacit stavebních hmot se mají v této pětiletce zvýšit téměř o dvě a půl miliardy korun. Přitom dovoz nejnutnějších materiálů vzroste zhruba o 200 miliónů v o. p. Podobně se mají zvýšit investice a dovoz na úseku strojírenství, chemie a spotřebního průmyslu. Jsou to obrovské požadavky a k jejich realizaci by se musela vyvinout velká práce. Dejme tomu, že to všechno by se do puntíku naplnilo, bylo by už vyhráno? Nikoliv.

Jsou další kruhy

Neboť je ještě jiný začarovaný kruh. Jak víme, ve stavebnictví leccos skřípe, nařkáme na malé kapacity, ale na druhé straně jich nevyužíváme. Při dnešní organizaci práce je zhruba 20—30 % ztrátových časů, strávených čekáním na materiál a mechanismy anebo jen tak — abych nekazil normu. Na tisíc obyvatel stavíme velmi málo bytů — jen šest. Za námi jsou již jen rozvojové země. Potřebovalo by to vymyslet nápad, který by uvolnil veškerou zručnost, důvtip a pracovitost zedníků, instalatérů, truhlářů a dalších řemeslníků. Aby se jim vyplatilo dát ze sebe vše, aniž by je za to někdo potom šikanoval v normách anebo jim vyčítal výdělek.

Takových začarovaných kruhů je více. Vzájemně se prolínají, podmiňují a vylučují — kde gordický uzel rozetnout?

Jedni myslí, že hlavní článek je

v hmotné zainteresovanosti, druzí v disciplíně a pracovní morálce. Jiní čekají spásu od organizace a řízení, další mávnou jen rukou: to mohou spravit jen hodnotové kategorie, až cena, mzdy, zisk se nebudou vymýšlet za zeleným stolem, ale budou představovat nezbytnou práci, a nikoliv zbytečně vynaloženou.

Nejhorší na tom je, že dnes vlastně může každý bájit názor jen »jak si to myslím já«, protože neexistuje solidnější vědecký průzkum o bytové výstavbě. Postavit oněch 460 000 bytů bylo spíše přání než výsledek propočtů.

Dnes nejen nevíme, jak urychlit bytovou výstavbu, ale dokonce nám není jasno, zda jsme vůbec s to vlastními silami postavit do r. 1970 těch 460 tisíc bytů. Kdo ví, říkají někteří odborníci, možná by bylo rychlejší i levnější, aby nám je postavili cizinci. K tomu tvrzení ovšem chybí rovněž ekonomická studie.

Gordický uzel tedy čeká na své rozetnutí.

Jaké máme naděje?

Zamyslete se a počítejme:

☐ Zhruba 400 tisíc domácností se zajímá o vlastní byt.

☐ Zhruba milión domácností chce lepší byt.

Dejme tomu, že oněch 460 tisíc bytů by se postavilo — jak by se uspokojila poptávka?

Je statisticky prokázáno, že nově postavené byty se rozdělují takto:

jedna třetina připadne jako náhrada za demolice a asanace,

jedna třetina je pohlcena přirozeným přírůstkem obyvatelstva,

a jedna třetina zůstane na zlepšení bytové situace.

Dejme tomu, že na oněch 460 tisíc nebydlících domácností by připadly dvě třetiny, tj. něco přes 300 tisíc bytů. Jak je vidět, zbytek 100 tisíc domácností neměl by byt ani v roce 1970. Rovnováha mezi nabídkou a poptávkou bytů tedy nenastane. Oněch 100 tisíc nebydlících domácností by mohlo dostat byt podle dosavadních propočtů a tempa výstavby tak v letech 1970—1974. To by se ovšem do té doby nesnědl nikdo ženit a rozvádět, zkrátka zakládat nové domácnosti nebo z-jiné udělat dvě. To je samozřejmě absurdum, neboť po léta u nás přibývá ročně zhruba 120 tisíc sňatků a rozvede se kolem 20 tisíc manželství. Přehlížet to, znamenalo by dělat přesný součet nepřesných cifer. Tím se tedy cíl — aby každá domácnost měla svůj byt — oddaluje až k létům osmdesátým. Nastane tedy uspokojení poptávky alespoň tehdy? Jsou propočty, které říkají, že je to možné pouze za předpokladu, že ročně budeme stavět kolem 110—120 tisíc bytů. Ten předpoklad splněn není.

Zapomněli jsme přitom zcela na onen milion domácností, které si ně dnes chtějí bydlení vylepšit. Budou jich přibývat či ubývat? Vzhledem k rostoucí kupní síle, ke zvyšujícím se požadavkům na standard bydlení, bude přibývat zájemců o lepší byt. Tím rychleji, čím rychleji bude morálně a fyzicky chátrat náš bytový fond. Podle posledního sčítání lidu polovina obydlených domů měla byty ve čtvrté kategorii a přes 10 procent ve třetí kategorii. Během příštích let — protože údržba dosavadního bytového fondu nedosáhuje mezinárodních norem — budovy a byty neúměrně rychle zchátrají a zestárnou a přibudou další statisíce zájemců o lepší byty.

Naděje se tedy rozplývají v mlze, pravda je trpká. Zvykejme si na kretou realitu i v této oblasti. Převzali jsme nedobré dědictví v celém hospodářství.

Přála bych si, aby oněch 460 tisíc bytů se postavilo. Snad se postaví. Bude to stát mnoho peněz, mozolů a přemýšlení. Přesto se na všechny nedostane. Bude to však maximum, co může dnešní vláda a dnešní vedení vykonat.

VĚRA HODAŇOVÁ

RUDÉ PRÁVO, 18. října 1968, str. 3.

RUDÉ PRÁVO, 18. října 1968, str. 3. 5/316/XI

NÁRODNOSTNÍ PROBLÉMY SLOVENSKÉHO JIHU

Není to jen otázka školská

Návrh zákona o postavení národností vyvolal na Slovensku mnohem širší a vzrušenější diskusi než v českých zemích. Že by zde docházelo k jakémusi vzplanutí nacionálních vášní? Však nejednou v naší poválečné historii byli slovenští komunisté označováni za »nacionalisty«. Po pravdě řečeno, je tomu spíše naopak: slovenští komunisté učinili pro zrovnoprávnění národností na Slovensku nesporně více, než se v tomto směru učinilo v českých zemích. Zřejmě i proto, že se sami v důsledku novotnovské politiky nejednou ocitli v postavení nerovnoprávného národa.

Příčina, proč se zde kolem návrhu zákona o postavení národností rozvinula nové diskuse, není tudíž v nacionalistických vášních, ale ve složitosti poměrů v jižních a východních oblastech Slovenska. Dá se to znázornit i čísly: V českých zemích tvoří 130 000 Němců a 70 000 Poláků dohromady jen něco přes dvě procenta obyvatelstva. Na Slovensku ale žije přes půl miliónu Maďarů a 55 000 Ukrajinců, dohromady tedy asi 12 procent obyvatelstva Slovenska.

Území, které obývají, má své specifické rysy i po stránce ekonomické. Je-li Slovensko v porovnání s českými zeměmi stále ještě na nižším stupni ekonomického rozvoje, pak v jižních a východních okresech, kde sídlí Maďaři a Ukrajinci, je dědictví minulosti ještě tíživější: jsou to průmyslově nejzaostalejší oblasti Slovenska. Národnostní problém je tak současně i problémem ekonomického a kulturního vyrovnávání.

A pak je tu další problém: národností zde nežijí v »uzavřeném« území. Všude se spolu s maďarským a ukrajinským prolíná také slovenský živel. Ve dvou okresech — Dunajská Streda a Komárno — mají Maďaři značnou převahu. Další čtyři okresy (Trebišov, Rimavská Sobota, Galanta a Nové Zámky) jsou téměř z poloviny maďarské. V ostatních okresech má slovenský živel značnou převahu. Ještě zřejměji však demonstrují složitost tohoto problému tato čísla: Ze 675 obcí, v nichž žije maďarské obyvatelstvo, mají Maďaři převahu ve 451 obcích, což představuje 13,5 procenta všech obcí na Slovensku. V těchto obcích jsou tedy Slováci »menšinou«.

Jinak než před Mnichovem

Při vší složitosti jedna skutečnost však přece jen činí řešení národnostní otázky mnohem jednodušší: dnes nikdo nepochybuje o tom, že národnosti žijící v ČSSR považují tuto republiku také za s v ů j stát. Velmi jasně to prokázaly v srpnových dnech. »Ani v těžkých chvílích, které jsme spolu prožívali, se u nás nevyskytl žádný Esterházy ani žádný Henlein či Karmasin. Maďaři i Ukrajinci, Němci i Poláci stali se pevnou součástí tohoto státu a jeho stejně oddanými občany jako Slováci a Češi,« konstatoval v minulých dnech bratislavský Ľud.

Za dvacet let socialistického vývoje Československa se dosáhlo toho, čeho nebylo dosaženo za dvacet let první, buržoazní republiky: státního uvědomění národností. Přes všechny nedůslednosti a chyby, jichž se náš socialistický vývoj nevyvarova., přispěly společná ideologie a společné cíle k sblížení národností s oběma národy a poslednový demokratizační proces toto vědomí sounáležitosti u národností ještě posílil. Zvláště pak na Slovensku, kde se již dříve důsledněji dodržovaly zásady proletářského internacionalismu při řešení problémů národností. Můžeme tedy říci, že vyhlášení zákona o postavení národností bude i ústavním stvrzením toho, že se u nás vytvořilo socialistické společenství národů a národností.

Slováci na jihu

Bylo by ovšem nesprávné si namlouvat, že v socialistickém zřízení se všechny národnostní rozpory jaksi vytratily. Projevilo se to výrazně v poslednovém období, kdy v rámci obrodného procesu začali zvláště mluvčí maďarské národnosti poukazovat na to, že i při značných úspěších dosažených v řešení národnostní otázky existují závažné nedostatky, jejichž příčina je v tom, že v ústavě a dalších základních dokumentech nejsou národnosti považovány za rovnoprávné politické činitele. Současně však v jižních okresech Slovenska začaly vznikat odbočky Matice slovenské s posláním zabezpečit přirozený národní a kulturní život Slováků ve smíšených slovensko-maďarských oblastech.

A diskusi kolem postavení Slováků na jižním Slovensku nyní znovu rozvířil návrh zákona o postavení národností, který v duchu akčního programu KSČ má zabezpečit aktivní účast národností na veřejném životě v duchu rovnoprávnosti a v duchu zásady, že národnosti mají právo samostatně rozhodovat o věcech, které se jich týkají. Jeden z místopředsedů Matice slovenské, dr. Daňo Okáli, mi řekl, že formulace zákona jsou v rozhodujících otázkách nejasné. »Zákon neřeší postavení Slováků v obcích, kde jsou v menšině a kde se dostávají do postavení národnostní menšiny. Žádný zákon jim nezaručuje dorozumět se ve svém jazyku.« Není to hlas ojedinělý. Matice slovenská vyslovila veřejně obavy, že Slováci v oblastech, kde jsou v menšině, by se podle dosavadní praxe a s podporou tohoto zákona mohli dostat do situace, která by ve svých důsledcích mohla vést k jejich odnárodňování.

Vedoucí tajemník Czemadoku dr. Rudolf Szabó naproti tomu soudí, že skutečnost, že návrh ústavního zákona ponechává některé otázky otevřené, by neměla být důvodem k tomu, aby jeho vyhlášení bylo oddáleno. »Vždyť jde o rámcový zákon, který vychází ze všeobecných humanistických zásad a vytyčuje jen hlavní směrnice. Nemůže zahrnovat podrobnosti. Bude třeba zvláštního zákona, který by určil, kdy a za jakých podmínek může občan používat vedle obecně platné češtiny i slovenštiny svého jazyka v úředním styku. Zde bude nutno přihlédnout k odlišnostem podmínek, v nichž žijí národnost maďarská či německá, polská a ukrajinská. A samozřejmě by bylo třeba řešit i postavení Slováků v převážně maďarských oblastech.« Dr. Szabó to ukazuje na příkladu: protože podle zákona může být škola zřízena jen tam, kde je pro ni 25 dětí, jsou případy, že Slovák v převážně maďarské obci, nechce-li dát dítě do maďarské školy, musí ho posílat do sousední, někdy až 5 km vzdálené obce. »S tím nesouhlasím, ale jak to řešit? Je v takovýchto případech vždy nutno trvat na tom, aby dětí bylo aspoň 25? Anebo by bylo účelné poskytnout mikrobus, který by svážel děti ze vzdálenějších obcí do školy?« Dr. Szabó je přesvědčen, že k řešení takových a obdobných případů by mohlo přispět, kdyby v okresech, kde Maďaři činí více než 10, ale méně než 50 procent obyvatelstva, by byla vytvořena komise, která by pomáhala radě ONV řešit národnostní problémy, a kdyby obdobná komise byla vytvořena také tam, kde jsou Slováci v menšině, aby byla zaručena ochrana jejich národních zájmů.

Školská problematika na slovenském jihu je ovšem složitější, než ukazuje tento jeden příklad. Tak podle údajů Matice slovenské působí na slovenských mateřských školách ve smíšeném území 140 učitelek bez aprobace pro slovenské školy, z toho

66 učitelek schopných vyučovat na mateřských školách s vyučovacím jazykem ukrajinským a 77 s vyučovacím jazykem maďarským. Nejinak je tomu na tamních slovenských ZDŠ, kde v loňském školním roce působilo 113 učitelů s aprobací pro školy s vyučovacím jazykem maďarským a 376 s vyučovacím jazykem ukrajinským.

»Může za těchto předpokladů být zaručena výchova dítěte ve vlasteneckém duchu? Zvlášť když v mnoha případech se jedná o přesídlence z Maďarska, kteří se v maďarském prostředí snadno asimilují?« Na otázky, které klade dr. Okáli, je těžko odpovědět. A nelze mu nedat za pravdu v tom, že tam, kde není slovenský učitel, není ani slovenského kulturního života na vesnici.

Kde však je příčina? V tom, že z pedagogických ústavů pro maďarské a ukrajinské školy vychází nadměrný počet absolventů? Anebo v tom, že není dost slovenských učitelů, kteří by byli ochotni jít učit do ztížených podmínek slovenského jihu? Dr. Okáli přiznává: je velmi obtížné získat absolventy pedagogických fakult z čistě slovenských okresů, aby šli učit do smíšených oblastí. Nechtějí si zkrpčovat život národnostními problémy. Není divu, že za těchto okolností migrace slovenského živlu ze zemědělských oblastí jižního Slovenska se nezastavila, ale pokračuje i dnes.

V »nejmaďarštějším« okrese

Nejen Slováci, i Maďaři odcházejí z jihu. Za prací. Téměř devět tisíc lidí z okresu Dunajská Streda odjíždí za prací jinam. Někteří jen do Bratislavy. Mnozí ale až do Ostravy a jiných průmyslových oblastí v českých zemích. Okres Dunajská Streda je se svými 86,7 % maďarského obyvatelstva nejen »nejmaďarštějším«, ale také průmyslově nejméně vyvinutým okresem jižního Slovenska. Jestliže sociální skladba obyvatel maďarské národnosti je celkově horší, než je tomu u Čechů a Slováků (přes 50 % je zaměstnáno v zemědělství, 13 % ve stavebnictví, ale jen 18,5 % v průmyslu), v okrese Dunajská Streda průmysl zaměstnává pouze 2,7 % obyvatelstva, je zde vůbec nejmenší zaměstnanost žen v celé republice. A tak i když zemědělská družstva jsou poměrně bohatá (okres má nejvyšší průměrné výnosy pšenice na Slovensku — přes 40 q z hektaru), je příjem na hlavu obyvatele jeden z nejnižších — 6700 Kčs ročně. Tato ekonomická situace se nutně zrcadlí i ve školství.

»Žádali jsme 12 odborných učitelů slovenštiny pro naše maďarské školy, dostali jsme však jen dva. A přitom jich máme tak zoufalý nedostatek,« říká vedoucí školského odboru ONV Ludovít Czemori.

Není dost učitelů slovenštiny pro maďarské školy. Není tu ani dost učitelů pro slovenské školy: každý šestý učitel na slovenské ZDŠ v okrese Dunajská Streda je maďarského původu. Ale jak přesvědčit učitele, aby šli učit právě sem, když platové podmínky tu nejsou lepší, ale sociální určitě horší, když práce je zde obtížnější už proto, že ekonomická zaostalost okresu s sebou nese nutně i zaostalost kulturní.

»Potřebovali bychom tu nějaký průmysl. Už proto, abychom nemuseli vyvážet jen nekvalifikovanou pracovní sílu. Bylo by to jak ve prospěch Slováků, tak i Maďarů,« říká tajemník OV KSS soudruh Ollé.

»Radikální řešení, jak zastavit odliv slovenského živlu ze zemědělských oblastí jižního Slovenska, by bylo možno dosáhnout, kdyby v oblasti Komárna a Nových Zámků bylo vytvořeno další průmyslové centrum,« řekl mi dr. Okáli.

Jak vidno, názory obou stran na řešení si nejsou tak vzdálené. A návrh zákona, jímž má být národnostem zaručen všestranný rozvoj nejen v oblasti politické a kulturní, ale i ekonomické, je podnětem i příslibem, že také otázky jižního Slovenska budou řešeny komplexně.

KAREL DOUDERA

RUDÉ PRÁVO, 18. října 1968, str. 3.

RUDÉ PRÁVO, 19. října 1968, str. 1. a 2. 7/316/XI

SMLOUVA

mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky

Vláda Československé socialistické republiky a vláda Svazu sovětských socialistických republik,

rozhodnuty usilovat o upevnění přátelství a spolupráce mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik a rovněž mezi všemi zeměmi socialistického společenství a o ochranu vymožeností socialismu, o posílení míru a bezpečnosti v Evropě a na celém světě v souladu s prohlášením bratislavské porady ze dne 3. srpna 1968,

majíce na zřeteli Smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci ze dne 12. prosince 1943, prodlouženou protokolem ze dne 27. listopadu 1963,

ve shodě s ujednáním, dosaženým v průběhu československo-sovětských jednání v Moskvě ve dnech 23.—26. srpna a 3.—4. října 1968

se rozhodly uzavřít tuto smlouvu a dohodly se na tomto:

ČLÁNEK 1

Vláda Svazu sovětských socialistických republik, jednajíc se souhlasem vlád Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, a vláda Československé socialistické republiky se dohodly na tom, že část sovětských vojsk nacházejících se v Československé socialistické republice zůstává dočasně na území Československé socialistické republiky za účelem zajištění bezpečnosti zemí socialistického společenství před sílícími revanšistickými snahami západoněmeckých militaristických sil.

Ostatní vojska Svazu sovětských socialistických republik, jakož i vojska Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky a Polské lidové republiky budou v souladu s dokumenty moskevských jednání ve dnech 23.—26. srpna a 3.—4. října 1968 odsunuta z území Československé socialistické republiky. Odsun těchto vojsk se zahájí po ratifikaci této smlouvy oběma stranami a uskuteční se po etapách v průběhu dvou měsíců.

Počet a místa stálých posádek sovětských vojsk dočasně zůstávajících na území Československé socialistické republiky se určují dohodou mezi vládami Československé socialistické republiky a Svazu sovětských socialistických republik.

Sovětská vojska, která se dočasně nacházejí na území Československé socialistické republiky, zůstávají podřízena sovětskému vojenskému velení.

ČLÁNEK 2

1. Dočasný pobyt sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky nenaruší její suverenitu. Sovětská vojska se nevměšují do vnitřních záležitostí Československé socialistické republiky.

2. Sovětská vojska, osoby k nim příslušející a členové rodin těchto osob, nacházející se na území Československé socialistické republiky, budou zachovávat právní řád, platný v Československé socialistické republice.

ČLÁNEK 3

1. Sovětská strana ponese náklady spojené s vydržováním sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky.

2. Vláda Československé socialistické republiky poskytne sovětským vojskům, osobám k nim příslušejícím a členům jejich rodin po dobu jejich dočasného pobytu v Československé socialistické republice kasárna a byty uvnitř kasáren, služební, skladovací a jiné prostory, letiště se stálými stavbami a zařízením, prostředky státní spojovací sítě, dopravní prostředky, elektrickou energii a jiné služby.

Vojenské výcvikové prostory, střelnice a cvičiště budou využívány společně s Československou lidovou armádou.

Způsob a podmínky využívání výše uvedených objektů, jakož i komunálních, obchodních a jiných služeb se stanoví po dohodě smluvních stran.

ČLÁNEK 4

Sovětské vojenské útvary, osoby, které jsou příslušníky sovětských vojsk, a členové jejich rodin mohou cestovat do míst, kde jsou rozmístěna sovětská vojska v Československé socialistické republice a z Československé socialistické republiky jak v přímých vlacích a vagónech patřících Sovětskému svazu, tak i s přestupem z vagónů jedné země do vagónů druhé země a rovněž automobilovými nebo leteckými dopravními prostředky.

Osoby, které jsou příslušníky sovětských vojsk, a členové jejich rodin jsou osvobozeni od kontroly, pokud jde o pasy a víza, při příjezdu, pobytu a výjezdu z Československé socialistické republiky.

Hraniční přechody a způsob překračování československo-sovětské hranice a rovněž způsob kontroly, druhy a formuláře příslušných dokladů se stanoví po dohodě smluvních stran.

ČLÁNEK 5

Československá strana souhlasí s tím, že přes státní hranice Československé socialistické republiky budou bez vybírání cla a bez celní a pohraniční prohlídky přecházet:

— sovětská vojska a osoby k nim příslušející, které cestující jako příslušníci vojenských útvarů, jednotek a velitelství;

— veškerý vojenský náklad, včetně nákladu určeného pro obchodní a pobytové zabezpečení sovětských vojsk;

— osoby, které jsou příslušníky sovětských vojsk, cestující do Československé socialistické republiky a z Československé socialistické republiky jednotlivě nebo společně se členy rodin a předměty osobní potřeby, a to na základě dokladů, opravňujících k přechodu státní hranice Československé socialistické republiky, které předloží celním orgánům.

Majetek přivezený sovětskou stranou do Československé socialistické republiky, výzbroj a výstroj a bojová technika mohou být vyvezeny do Svazu sovětských socialistických republik bez vybírání cla a poplatků.

ČLÁNEK 6

1. Zabezpečení příslušníků sovětských vojsk dočasně umístěných na území Československé socialistické republiky a členů rodin osob, které jsou příslušníky sovětských vojsk, pokud jde o obchod a služby, budou provádět sovětské obchodní podniky.

2. Československá strana bude dodávat těmto sovětským obchodním podnikům zboží v množství dohodnutém mezi příslušnými obchodními organizacemi Svazu sovětských socialistických republik a Československé socialistické republiky za státní maloobchodní ceny platné v Československé socialistické republice a bude poskytovat obchodní rabat, obvyklý u příslušných obchodních podniků Československé socialistické republiky.

Zúčtování za dodávky se provádí v měně Československé socialistické republiky.

3. Československá strana bude podle kontraktů uzavřených mezi příslušnými československými a sovětskými organizacemi zahraničního obchodu a za ceny, které platí v obchodních vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik, dodávat v dohodnutých množstvích potravinářské a průmyslové zboží, včetně paliva (uhlí, koks, palivové dříví), pro zásobování sovětských vojsk v rámci jejich plánu potřeb.

(Pokračování ze str. 1.)

ČLÁNEK 7

Vláda Československé socialistické republiky bude poskytovat vládě Svazu sovětských socialistických republik potřebné částky v československých korunách na výdaje spojené s dočasným pobytem sovětských vojsk na československém území. Rozsah těchto částek se určí po dohodě mezi příslušnými orgány smluvních stran.

ČLÁNEK 8

Způsob zúčtování za služby, předvídané v článku 3, a způsob zúčtování částek v československých korunách, poskytovaných ve shodě s článkem 7 této smlouvy, bude stanoven v dodatkové dohodě mezi smluvními stranami ve lhůtě jednoho a půl měsíce po vstupu této smlouvy v platnost. Při přepočtu těchto částek, vyjádřených v československých korunách, na převoditelné ruble se bude vycházet ze vzájemného poměru mezi vnitřními cenami a sazbami platnými v Československé socialistické republice a zahraničně obchodními cenami.

ČLÁNEK 9

Otázky jurisdikce, spojené s dočasným pobytem sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky, se upravují takto:

1. Při trestných činech a přestupcích, které na území Československé socialistické republiky spáchají osoby, příslušející k sovětským vojskům nebo členové jejich rodin, se uplatňuje československé právo a působí československé soudy, prokuratura a jiné orgány příslušné pro otázky stíhání trestných činů.

Trestné činy, které spáchají sovětští vojáci, vyšetřuje vojenská prokuratura a jsou projednávány orgány vojenské justice Československé socialistické republiky.

2. Ustanovení bodu prvního tohoto článku se nevztahují:

a) na případy, kdy osoby příslušející k sovětským vojskům nebo členové jejich rodin spáchají trestné činy nebo přestupky pouze proti Sovětskému svazu, jakož i proti osobám příslušejícím k sovětským vojskům nebo členům jejich rodin;

b) na případy, kdy osoby příslušející k sovětským vojskům spáchají trestné činy nebo přestupky při plnění služebních povinností v prostorech stálých posádek vojenských útvarů.

V případech uvedených v bodech a) a b) jsou příslušné sovětské soudy, prokuratura a jiné orgány, které jednají podle sovětského práva.

3. V případě spáchání trestných činů proti sovětským vojskům dočasně se nacházejícím na území Československé socialistické republiky, jakož i proti osobám příslušejícím těmto vojskům mají vinící stejnou odpovědnost jako za trestné činy proti ozbrojeným silám Československé socialistické republiky a proti osobám k nim příslušejícím.

4. Příslušné československé a sovětské orgány mohou vzájemně žádat o postoupení nebo převzetí jurisdikce v jednotlivých případech uvedených v odstavcích 1 a 2 tohoto článku. Takovéto žádosti budou posuzovány blahovolně.

5. Příslušné československé a sovětské orgány si budou vzájemně poskytovat právní a veškerou jinou pomoc při stíhání trestných činů uvedených v bodech 1, 2 a 3 tohoto článku.

ČLÁNEK 10

1. Vláda Svazu sovětských socialistických republik souhlasí s tím, že nahradí vládě Československé socialistické republiky hmotné škody, které mohou být československému státu způsobeny činy nebo opomenutím sovětských jednotek nebo osob k nim příslušejících, jakož i škody, které mohou být způsobeny sovětskými jednotkami nebo osobami k nim příslušejícími při plnění služebních povinností československým občanům, institucím nebo občanům třetích států nacházejících se na území Československé socialistické republiky — v obou případech ve výši stanovené (na základě uplatněných nároků a při respektování československého práva) zmocněnci pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk v Československé socialistické republice, kteří jsou jmenováni podle článku 13 této smlouvy.

Spory, které mohou vzniknout ze závazků sovětských jednotek, se projednávají podle stejných zásad.

2. Vláda Svazu sovětských socialistických republik souhlasí rovněž s tím, že nahradí vládě Československé socialistické republiky škody, které mohou být způsobeny československým institucím a občanům, jakož i občanům třetích států nacházejícím se na území Československé socialistické republiky činy nebo opomenutím osob příslušejících k sovětským vojskům, jichž se dopustí nikoliv při plnění služebních povinností, jakož i činy nebo opomenutím členů rodin osob příslušejícím k sovětským vojskům — v obou případech ve výši stanovené příslušným československým soudem na základě nároků uplatněných proti osobám, které způsobily škodu.

ČLÁNEK 11

1. Vláda Československé socialistické republiky souhlasí s tím, že nahradí vládě Svazu sovětských socialistických republik škody, které mohou být způsobeny na majetku sovětských vojenských jednotek, dočasně se nacházejících na území Československé socialistické republiky, a osobám příslušejícím k sovětským vojskům činy nebo opomenutím československých státních institucí — ve výši stanovené zmocněnci pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk v Československé socialistické republice na základě uplatněných nároků a při respektování československého práva.

Spory, které mohou vzniknout ze závazků československých státních institucí vůči sovětským vojenským jednotkám, se projednávají podle stejných zásad.

2. Vláda Československé socialistické republiky souhlasí rovněž s tím, že nahradí vládě Svazu sovětských socialistických republik škody, které mohou vzniknout sovětským vojenským jednotkám dočasně se nacházejícím na území Československé socialistické republiky, osobám příslušejícím k sovětským vojskům, jakož i členům rodin těchto osob činy nebo opomenutím československých občanů — ve výši stanovené československým soudem, na základě nároků uplatněných proti osobám, které způsobily škodu.

ČLÁNEK 12

Škody předvídané v článku 10 a 11 nahradí strany do tří měsíců ode dne, kdy zmocněnci pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk v Československé socialistické republice rozhodnou nebo kdy rozhodnutí soudu se stane pravoplatným.

Výplatu částek, které mají dostat poškozené osoby, jednotky a instituce, provedou příslušné orgány stran, a to v případech uvedených v článku 10 — československé orgány a v článku 11 — sovětské orgány.

ČLÁNEK 13

Vláda Československé socialistické republiky a vláda Svazu sovětských socialistických republik jmenují své zmocněnce pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk v Československé socialistické republice za účelem náležitého řešení běžných otázek spojených s dočasným pobytem sovětských vojsk v Československé socialistické republice.

ČLÁNEK 14

1. Při výkladu této smlouvy je »osobou příslušející k sovětským vojskům«:

a) příslušník Sovětské armády;

b) civilní osoba, která je sovětským občanem a pracuje v útvarech sovětských vojsk dočasně se nacházejících na území Československé socialistické republiky.

2. »Členy rodin osob příslušejících k sovětským vojskům«:

a) manželky;

b) děti, pokud neuzavřely sňatek;

c) blízcí příbuzní, pokud jsou odkázáni na výživu těchto osob.

3. »Místem stálých posádek« je území vyhrazené k dispozici sovětským vojskům vládou Československé socialistické republiky nebo místními orgány státní moci, včetně míst, kde jsou rozmístěna sovětská vojska.

ČLÁNEK 15

Tato smlouva vstoupí v platnost po ratifikaci oběma stranami a zůstane v platnosti, pokud se sovětská vojska dočasně budou nacházet na území Československé socialistické republiky.

Smlouva může být změněna po dohodě smluvních stran.

Dáno v Praze 16. října 1968 ve dvou původních vyhotoveních, každé v českém a ruském jazyce, přičemž obě znění mají stejnou platnost.

Předseda vlády
Československé socialistické
republiky
ing. O. ČERNÍK

Předseda rady ministrů
Svazu sovětských socialistických
republik
A. KOSYGIN

RUDÉ PRÁVO, 19. října 1968, str. 1. a 2.

LIDOVÁ DEMOKRACIE, 16. října 1968, str. 3. 10/316/XI

Poznámka ke dni

Obchod s důmyslem

NENÍ TO TAK DLOUHO, co si naše podniky nevěděly rady s devizovými prostředky vyčleněnými na nákup zahraničních licencí. Teprve před dvěma lety se poprvé podařilo fondy na licence vyčerpat. V současné době požadavky našich podniků na nákup zahraničních licencí převyšují nejenom jejich vlastní možnosti, ale i možnosti státu.

S argumenty, kterými podniky prosazují navrhované koupě licencí, lze jen souhlasit, protože jejich nákup opravdu přispívá k urychlení technického rozvoje, právě tak jako ke zvýšení efektivnosti výroby. Nákup licencí nadto pomáhá naší výrobě dostat se z nezáviděníhodného postavení toho, jenž už pomalu přestává být zajímavým obchodním partnerem, mělem i z hlediska rozvojových zemí.

Jenže ono to s těmi licencemi, stejně jako se vším ostatním v životě, není tak jednoduché, jak by se snad na první pohled zdálo. Vedle toho, že se ještě občas setkáme s názorem, že koupě licence znamená podcenění tvůrčích schopností našich konstruktérů a výzkumných pracovníků, je tu ještě jedna, a to nikoliv zanedbatelná překážka. I když jsme v poslední době dokázali s úspěchem prodat do zahraničí několik významných licencí (například na bezvřetenové spřádání, a některé patenty výzkumných pracovišť Čs. akademie věd), jde vesměs o nepatrný a bezvýznamný podíl v této obchodní branži. Během tří let, od roku 1963 do roku 1965, bylo do zahraničí prodáno asi 70 licencí, které vytvořily předpoklady k devizovým pohledávkám za nějakých 60 miliónů Kčs obchodní parity pro příštích pět až deset let.

Ve světě však vedle burz surovin a ostatního zboží existují i burzy významných výzkumných výsledků a nových technických řešení. Čím častěji se na těchto burzách budeme objevovat jako chudí příbuzní s prázdnými kapsami, bez možnosti nabídnout sami nějakou novou technickou znalost, tím hůře se s námi bude jednat. Jednou nám prodají, podruhé zase neprodají, třebaže budeme právě mít na koupi zájem. Zato se nám však vždy prodá velice draho, neboť když nedokážeme sami občas přispět výsledky vlastního bádání, nemůžeme chtít, abychom byli chápáni jako rovnocenní partneři.

Je tudy na našem výzkumu (počet pracovníků výzkumných pracovišť v ČSSR dosáhl asi 140 000), aby se zabýval takovými úkoly, které jsou s to přispět k řešení našich technických potíží a zároveň jsou atraktivní i pro zahraničí. Jinak budeme moci pomalu, ale jistě vystupovat venku jenom v roli nákupčích licencí na žiletky, coca-colu, silážní věže a elastická prádla.

EVA EVANOVÁ

NEDOBROVOLNÉ DAROVÁNÍ

Pod tímto titulkem jsme dne 13. července uveřejnili dopis B. Volejníkové z Bučevsi na Jičínsku, v němž stěžovatelka líčila, jak byla bývalým zaměstnancem ONV v Jičíně panem Svobodou přinucena darovat svůj majetek státu. V dopise vyzvala další občany, kteří podobně trpěli, aby se přihlásili. Na tuto výzvu jsme dostali několik dopisů, jeden z nich uveřejňujeme.

Já podepsaná Františka Bíšková, manželka býv. rolníka v Češově čp. 25, okres Jičín, prohlašuji, že při likvidaci našeho majetku počínal si František Svoboda, zaměstnanec fin. odboru ONV v Jičíně, takto:

Přišel s exekutorem a na základě rozsudku zabavoval veškerý majetek, který patřil mému manželovi, tj. polovinu majetku movitého i nemovitého. Přitom mne nutil, že musím i já dát svoji polovinu státu, i když jsem odsouzena nebyla. Byl na mne hrubý, tykal mi a jmenoval mne F r a n c k o, i když jsem jej dříve neznala. Nesměla jsem si sednout ke stolu v kuchyni, o kterém tvrdil, že polovina je státu a polovina moje, ač jsem já byla celou vlastnicí. Dětem zabavoval lyže a tvrdil, že jsou státu, protože si na ně nevydělaly.

Zabavil manželovi všechny osobní věci, které byly rozsudkem vyjmuty, jako např. motocykl. Při likvidaci vzal i polní zavlažování v ceně nejméně 100 000 Kčs. Toto zařízení odvezl do Bystřice, jeho rodiště, a tam jednu část dal do užívání Plachému ze Starých Hrádů a druhou má někdo v Bystřici. To ono SNB ještě dodatečně vyšetří, kam se to podělo. Také vrata nám odcizil a jsou prý v Bystřici. Kolik tržil a kam dal peníze pan Svoboda za toto společné vlastnictví?

Když celé hospodářství takto rozvrátil, přišel znovu a pod hrozbou mne přinutil, že jsem musela i já svoji polovinu dobrovolně darovat státu. Kam dal živý a mrtvý inventář, jehož seznam předložím, a kam dal stržené peníze, nevím. To nechť vyšetří pan prokurátor. Úplně nás z n i č i l. F. BÍŠKOVÁ

REPORTÉR, č. 40/68, 16. - 23. října 1968, str. 4. a 5.

NA AKTUÁLNÍ TÉMA

REPORTÉR hovoří s profesorem dr. Jiřím Hájkem, DrSc.

REPORTÉR: Soudruhu profesore, považujeme si za čest, že s vámi můžeme udělat první interview po vašem — takříkajíc — odchodu „do civilu" po tolika letech v různých vládních funkcích. Z pochopitelných důvodů nebudeme impertinentní. Co budete nyní dělat? Jaké máte plány?

HÁJEK: Snad bych mohl říci, že odchod z vládní funkce ani pro mne, ani pro vládu neznamená nějaký problém umístění. Jsem profesorem Karlovy university a členem-korespondentem Čs. akademie věd. Ostatně návrat k této profesi pro mne nebude problémem, myslím, že za těch pár let ve veřejných funkcích, ať doma či za hranicemi, jsem získal také nějaké zkušenosti, že jsem také neodvykl práci a stylu práce vědeckého pracovníka a že mi bude možné, abych se teď v Akademii věd mohl věnovat práci ve výzkumu, v problematice světových dějin v období po druhé světové válce. Po čase, až to budu mít pořádně zpracováno, mohl bych také znovu přednášet na některých našich vysokých školách.

REPORTÉR: Samozřejmě, že během doby pobýtete s publicistickou činností.

HÁJEK: Samozřejmě. Jak víte, publicistické činnosti jsem se nevzdal, ani když jsem byl ve funkci, a chtěl bych po nějaké době, až si věci pořádně zpracuji a promyslím, také publikovat v užším i širším rozsahu.

REPORTÉR: Takže můžeme doufat, že vám zbude také něco pro REPORTÉRA?

HÁJEK: Pokud o to bude REPORTÉR stát, budu poctěn.

REPORTÉR: Snad nebude nevhodné se zeptat, s jakými pocity jste přijal některé útoky zahraničního tisku jednak na svou osobu, jednak na linii československé zahraniční politiky z doby, kdy jste — podle našeho názoru velmi důstojně — zastával funkci ministra zahraničních věcí?

HÁJEK: Samozřejmě z takových útoků nemá nikdo radost, zvlášť když útoky byly takového stylu — oba víme, o které útoky tu jde. Člověk by si mohl říci, že měly takovou nízkou intelektuální a morální úroveň, že by ani nestálo za to se jimi zabývat a tím méně s nimi polemizovat. Mám na mysli to, že tyto útoky šly na osobní čest a že také některé z těchto útoků měly vysloveně rasistický charakter. A to je třeba říci — rasistický bez jakéhokoli podkladu. Především nic z toho není pravda. Není pravda ani to, že jsem židovského původu. Podotýkám, že bych se za to nestyděl, kdybych byl, protože myslím, že člověka je třeba hodnotit podle toho, co dělá a jak vystupuje, a ponětvadž myslím, že v této ze... jsme se s rasismem rozloučili už před nějakou dobou; tento argument by — u nás a mezi socialisty vůbec — rozhodně neměl mít žádnou platnost.

Když vám někdo vytýká naprosto nepodloženě nějaké zbabělé chování před okupantem za druhé světové války, to se vás ovšem může dotknout. Ostatně právem, myslím, se ozvali soudruzi ze Svazu protifašistických bojovníků proti tomuto útoku. Ovšem považuji za nejzávažnější ty útoky týkající se zahraniční politiky, kterou jsem podle linie vládního prohlášení z 24. dubna t. r. a podle akčního programu KSČ prováděl.



Prof dr. Jiří Hájek, DrSc.

Chtěl bych rovnou říci, že všechno, co se v těchto útocích tvrdilo, bylo naprosto smyšlené a nepravdivé.

REPORTÉR: Takže můžete, soudruhu profesore, zcela kategoricky prohlásit, že pochybnosti o naší zahraniční politice v době mezi dubnem a srpnem byly naprosto nepodložené...

HÁJEK: Myslím, že každý to dobře zná, a znají to všichni naši novináři, protože ti, kdo prováděli zahraniční politiku od dubna do srpna, se s ní neschovávali. My jsme přece měli právě i v této budově řadu tiskových konferencí, kde nebylo otázky, kterou bych nebyl zodpověděl. Připomínám právě tu poslední — byla čtyři dny před příchodem cizích vojsk. A při všech těchto konferencích jak novinářům domácím, tak zahraničním jsme odpovídali na všechny otázky, na otázky sebenepříjemnější. Odpovídali jsme vždycky jednoznačně: Československo je socialistickým státem, Československo je a chce být nadále členem společenství socialistických zemí, Československo dodržuje a bude dodržovat všechny závazky vyplývající ze smluv i závazky o dohodnutých taktických postupech. Odmítali jsme jakékoli dohady o tom, že snad chceme bez ohledu na naše spojenecké závazky a zájmy našich spojenců zintenzívnit své styky s Německou spolkovou republikou, že chceme obnovit diplomatické styky s Izraelem, odmítali jsme spekulace kolem obnovení tzv. Malé dohody jako naprosto nereálné a neodpovídající historické situaci dnešní. Znovu a znovu jsme jak přátelům, tak těm, kdo našimi přáteli nebyli a nejsou, jasně říkali tu základní konstantu naší zahraniční politiky, tj. příslušenství k socialistickému společenství.

Tvrzení, že se snad někdo v odpovědné pozici v Československu snažil kurs naší zahraniční politiky změnit, je naprosto neopodstatněné. Příznačné je přece i to, že za tu dobu, i když to z některých míst bylo kritizováno, tehdejší ministr zahraničních věcí vykonal řadu cest, ale vždycky jenom do socialistických zemí, a v těchto socialistických zemích ve velmi otevřeném a soudružském — aspoň z jeho strany — tónu projednal všechny problémy, které se týkaly právě postoje Československa. Přesto, že zde byla řada pozvání do nesocialistických zemí, považovali jsme za nutné v této době vyjasnit především náš vztah k socialistickým zemím a nenechat nikoho na pochybách o tom, že to je naše základní priorita.

S jediným nesocialistickým státem jsem v té době jednal jako ministr — byl to náš soused Rakousko — kde nám šlo a doufám že i nynější vládě bude moci jít o to, aby byly normalizovány tyto vztahy, které opravdu normální nebyly.

REPORTÉR: To je přece zájem stejně přirozený jako zájem Sovětského svazu na dobrých vztazích s Finskem nebo Japonskem.

HÁJEK: To je naprosto přirozený zájem; je tu spousta věcí, které je zapotřebí mezi námi vyjasňovat, které je potřebí vyřizovat — ukazuje se to např. na turistickém styku. Byly a jsou zde, jak známo, největší překážkou ony majetkoprávní poměry, k jejichž řešení jsem chtěl s kolegou Waldheimem přistoupit velmi seriózně a věcně. Bylo to také všude oceňováno — i našimi socialistickými partnery.

Je nutno říci jedno: koncepce našich spojeneckých vztahů byla založena v podstatě na tom, co bylo vyjádřeno v deklaraci Sovětského svazu z roku 1956, tj. rovnoprávnost, respektování suverenity, nevměšování a plné uznávání specifik každého článku tohoto socialistického společenství. Tyto zásahy byly od té doby mnohokrát opakovány v řadě dokumentů, naposledy v prohlášení 6 komunistických stran z Bratislavy. Já jsem se to snažil interpretovat tak, že toto socialistické společenství je třeba budovat právě na základě koncepce jednoty v rozmanitostech. Uznávat jako specifikum velmocenské postavení Sovětského svazu, ale stejně jako specifikum uznávat postavení Československa, které je podmíněno řadou faktorů objektivního i subjektivního charakteru.

Ostatně pár dní před vstupem vojsk uveřejnila Nová mysl můj dost zásadní článek, který jsem napsal jako závěr k diskusi o povaze československé zahraniční politiky v obrodném procesu, kde jsem se pokoušel tyto věci vyjádřit. Myslím, že nic z toho nemusím dnes odvolávat.

REPORTÉR: Ty věci jste opakoval i při svém vystoupení v Radě bezpečnosti.

HÁJEK: Ano. Vím, že na základě moskevských rozhovorů se o těchto věcech

nemá hovořit, ale nemám nic, co bych ze svého prohlášení v Radě bezpečnosti odvolával.

Pokud jde o podloženost těch různých výtek, bylo by to možno ilustrovat. Jak známo „Neues Deutschland" někdy začátkem září — a celý tisk NDR — dělal veliký problém z toho, že jsem se prý měl sejít 10. června s Brandtem tajně ve Vídni. Musím konstatovat, že jsem Brandta jakživ neviděl jinak než na fotografii. Ve Vídni jsem jako člen vlády před 21. srpnem 1968 byl jedinkrát, a to v listopadu 1967, na konferenci UNESCO. Můj jednodenní pobyt ve Vídni má pikantní příchuť právě v této souvislosti; převážnou část svého jednodenního pobytu jsem věnoval tomu, abych bojoval za účast Německé demokratické republiky na konferenci evropských ministrů školství o problematice vysokého školství. Od té doby jsem tam nebyl až do té chvíle, kdy jsem jel na Radu bezpečnosti. V noci z 22. na 23 srpna jsem byl ve Vídni. Oni tvrdili, že jsem tam byl 10. června. Zajímavé je zase na tom to, že 10. června — jak jsem zjistil podle svých záznamů — jsem přijímal chargé d'affaires Německé demokratické republiky a měl jsem s ním velmi obšírnou diskusi o našem tisku u příležitosti uveřejnění karikatury předsedy státní rady Waltera Ulbrichta v „Mladém světě."

Předpokládal bych, že Neues Deutschland, když zveřejní takové věci proti někomu, kdo ještě byl tehdy ve funkci ministra zahraničních věcí, se bude konsultovat se svým ministerstvem zahraničních věcí, které tento záznam rozhodně při německé pořádnosti a důkladnosti musí mít. Myslím, že i méně důkladné a pořádné ministerstvo zahraničních věcí takové záznamy má.

Ostatně ani publikace zveřejněná Sovětským svazem jako důkaz o kontrarevoluci v Československu nemůže uvést jediné slovo nebo jediný akt ze strany vedení naší strany nebo vedení státu, že bychom se byli odchýlili v čemkoli v zahraniční politice od socialistických zásad. Uvádějí se tam jenom některé výroky našich časopisů, které byly vytrženy z kontextu a které měly spekulativní, diskusní charakter, které v diskusi ukazovaly na určité prvky nebo komponenty vývoje naší zahraniční politiky v minulosti.

Ostatně pár dní před vstupem cizích vojsk jsem měl velmi obsírný rozhovor s velvyslancem Červonénkem, který měl námitky proti způsobu psaní našeho tisku, ale když jsme se dostali na sféru zahraniční politiky, výslovně — jako předtím několikrát — uvedl, že jsou si vědomi toho, že naší zahraniční politice a také ministerstvu a ministru zahraničí nelze nic vytýkat. O tom je záznam na ministerstvu z 13. srpna.

Při všech jednáních s našimi partnery jsme dostali ujištění — a nejen jejich, ale i vyšších představitelů těchto států, jako Kosygina, Focka, Živkova a Ulbrichta — že mají pochopení pro naše zvláštnosti a že československý vývoj považují výlučně za naši vnitřní záležitost.

Jménem Reportéra se soudr. Jiřím Hájkem hovořil Jiří Hochman

13/316/XI

REPORTÉR, č. 40/68, 16. - 23. října 1968, str. 4. a 5.

POLITIKA, č. 8/68, 17. října 1968, str. 3. 14/316/XV

Prostor PRO KOHO?

MIROSLAV FILIP

V žádném uveřejněném dokumentu o jednání našich politických představitelů s představiteli sovětskými není námitek proti tomu, abychom pokračovali v kursu nastoupeném lednovým plénem ÚV KSČ. Právě naopak. To by nás mohlo uspokojit, neboť o to také především jde.

Naši vedoucí představitelé strany a státu, kteří si v uplynulém období získali tak obrovskou důvěru lidí, straníků i nestraníků, nás ujišťují, že prostor pro polednovou politiku se sice zúžil, ale že je přesto dost rozsáhlý, abychom mohli pokračovat v započatém díle. Také to by nás mohlo uklidnit.

Ale jsou zároveň věci, které nás znejišťují. Pro politiku jsou jistě takováto prohlášení důležitá, ale rozhodující je vždy politická praxe. Není náhoda, že ze stranických organizací a ze závodů se ozývají hlasy, kterým vymezení prostoru — neboli co je možné a co není možné, co odpovídá různým ujednáním s našimi partnery a co ne, co zůstává z akčního programu strany v platnosti a co ne — není docela jasné. I když všichni chápou složitost situace, přece jen mají pocit, že strana by měla právě v tomto období mnohem účinněji mobilizovat všechny své síly, všechno své úsilí k plnění pozitivních úkolů rozvoje socialistické společnosti.

Politická aktivita mas »československého jara«, vyvolaná komunistickou stranou a mající zcela jasný cíl (s prominutím, rozhodně nikoliv svržení socialismu a likvidaci komunistické strany jako vedoucí síly ve společnosti), se opírala o otevřenou politiku Dubčekova vedení. Pracující člověk pochopil, že už není jen přívěskem politické linie nebo pouhým nástrojem jednotlivců nebo skupin, nýbrž že se stává i tvůrcem a uskutečňovatelem nové politiky. Nežádalo se od něho už jen to, aby si hleděl svého stroje, aby zvyšoval normy a aby ke všemu přikyvoval. Žádala se od něho politická aktivita, iniciativa, chtělo se od něho, aby přemýšlel. Zásady nové politiky se však v krátké době od ledna nestačily upevnit. Nebylo možno se diferencovat od extrémních, ale přece jen okrajových jevů, a(již působily zprava nebo zleva. Všechno bylo příliš nové, mladé, nezralé. O to citelnější byl zásah, který tak nenadále přišel a jehož morální důsledky jsou obrovské. To je fakt, nad kterým není možno zakrývat oči. Přece jen se však neztratilo to hlavní: aktivita lidí, kteří to myslí se socialismem poctivě, kteří nespekulují s dočasnými úspěchy nebo nezdary a nehledí jen na vlastní prospěch. V tom vidím nejjistější záruku do budoucnosti. Z toho pramení jistota, že okamžitá deprese bude překonána, že nezbude místo pro kapitulantství všeho druhu. Jiná alternativa není: buď pokračovat v polednové politice, nebo se vrátit do let padesátých — ať už přes noc, nebo zvolna, nenápadně.

Samozřejmě je zde otázka přítomnosti vojsk Varšavské smlouvy na území republiky. Zkušenosti uplynulých týdnů dost jasně naznačily, že v nejbližší době (nerad bych to upřesňoval) tato vojska naši republiku neopustí. Podmiňovat tedy uskutečňování akčního programu KSČ, v němž jsou zformulovány hlavní zásady polednové politiky, odchodem vojsk, by bylo nereálné. Nezbývá než vidět situaci, jaká je, a doufat, že se změní. Rozhodující je v tomto okamžiku jednota strany jako vedoucí síly, její aktivita, její spojení se všemi pracujícími. Rozhodující je, aby se vedení strany nedostalo do izolace, aby pokračovalo v otevřené politice a říkalo lidem za všech okolností pravdu, i když trpkou, aby mluvilo, jako dříve, řečí jasnou a srozumitelnou.

Neboť porušení této zásady vede k dohadům, nejistotě a ovšem i ke ztrátě důvěry v politiku strany. Vyklízuje prostor pro ty, kteří na svoji příležitost čekají. Je přece známo, že se na různých aktivech scházejí lidé, kteří si jedini osobují právo nazývat se skutečnými komunisty, že neberou ohled na mínění většiny členů a nevybíravě mluví o vedení strany, je slyšet i mstivá hesla. Nikomu nechci upírat možnost vyslovovat názory, kritizovat konkrétně a věcně vedení strany; není to nedotknutelná svatá rodina. Strana je však jednotná politická organizace a nedělí se na skupiny podle data narození. Ostatně převážná část členů strany, tj. ti, kteří vstoupili do KSČ v roce pětačtyřicátém, mohou být dnes už rovněž považováni za staré členy, neboť za těch třiadvacet let pro socialismus něco udělali. Nejpozoruhodnější ovšem je, že se kolem některých předválečných členů strany, kterých jsme si vždycky vážili, formují lidé zdiskreditovaní nebo prokazatelně neschopní. Domnívám se, že by se i o těchto otázkách mělo ve straně mluvit. Napravit křivdy, ke kterým vůči poctivým komunistům i po lednu došlo, ale zároveň zformulovat zcela jasně stanovisko především k těm opozičním, frakčním silám, které by znovu chtěly nastolit předlednový režim. To by nevedlo k ničemu jinému než k rozkolu ve straně.

Vyjasnění těchto otázek je také předpokladem pro akční jednotu strany, pro splnění jejího programu.

POLITIKA, č. 8/68, 17. října 1968, str. 42. 15/316/XI

VLTAVA do každé rodiny

MILOŠ HOZNAUER

Už několik neděl se diskutuje v Československu o propagandě některých zahraničních tiskovin. Bránit se proti lžím a výmyslům, nebo považovat polemiku s těmito nesmysly za věc pod naši důstojnost?

Čemu dát přednost? Domnívám se, že energie na polemiku by bylo opravdu škoda (pokud například nejde o útoky na některé naše činitele). Nejlepším způsobem by bylo otištění všech těch nejpodivuhodnějších a nejoriginálnějších názorů bez komentáře, aby se dostaly i k těm, kteří k zahraničním pramenům přístup nemají. Jednou ze zásluh režimu Novotného bylo, že se národ stal imunním vůči demagogům.

Já osobně bych chtěl propagovat poslech stanice Vltava, jež zatím jediná informuje »pravdivě, otevřeně a bez okolků«. Když uslyším onu známou znělku, pocítím ulehčení: ještě tam jsou, ještě tam musí být, jestliže ostatní vysílače bez okolků informovat neumějí či nechtějí.

Kdo jiný by mohl tak otevřeně vyložit třeba problém svobody tisku než právě Vltava? Posuďte sami: ... existují jakési měšťácké a sentimentální názory v tomto směru, ale v podstatě žádat svobodu tisku je útokem na svobodu samu. Jde o to, svobodně z informací vybírat, co slouží lidu a co odhaluje imperialismus. Poslouchat nepřátelský rozhlas znamená otvírat oči smrtelnému nebezpečí, nastavit své uši nepřátelské propagandě, znamená otvírat své hranice. Občané mají nezadatelné právo na ochranu před lží... Tolik tedy Vltava.

A nespadne nám balvan ze srdce, když nás přátelé z Vltavy ujišťují, že stav ponížení z Mnichova se již nikdy nebude opakovat, že spojenecké jednotky se o to postarají? A dověděli byste se z jiné stanice, jak mladí lidé lepí na spřátelené tanky plakáty DÍK ZA VAŠI POMOC? A věříme lidem z Vltavy, že se »zdánlivým pokojem« a »předstíranou normalizací« nedají oklamat a že jedině oni jsou schopni i nadále bojovat proti kontrarevoluci, která vytvořila »neviditelnou frontu«.

Také zahrádkáři si při poslechu přijdou na své. Představte si, vážení posluchači, že se zahradníkovi na kvetoucí zahrádce usadí zlý kozel a začne ji pustošit. Sousedé marně upozorňují, zahradník kozla nechce vidět. A nahradit škody, které způsobil kozel, chce na těch, kteří kozla statečně a bezodkladně vyhnali.

A jak nekompromisně a adresně odhaluje Vltava největší škůdce našeho lidu, byť se maskovali sebelépe. Kdybych znal adresu stanice, poslal bych tam malý příspěvek a ukázal v pravém světle třeba Jana Nerudu:

»V poslední době se nějaký Neruda víc než kdy jindy zapojil do služeb reakce. Ve svých nacionálně šovinistických verších, například Jen dál, vyzývá k nepokojům, maskuje se nicneříkajícími ideály. To kritizovala i nejvyšší stranická místa. Jeden veterán ze severozápadních Čech nám napsal: Dobře rozumím tomu Jen dál. To znamená nevzít si poučení z bratrského zásahu a dál štvát, dál se bratřit s imperialisty!

Vážení posluchači, my známe dobře činnost tohoto „umělce" ve službách nepřátel socialismu. Nezapomněli jsme na jeho hanopis na dělnickou třídu s případným názvem Trhani. V jedné chvíli měl už sám až po krk své činnosti a nazval se příléhavě „darebákem".

Už názvy jeho básní svědčí samy za sebe: Já zanevřel na svět (samozřejmě že ne na svět kapitalistický), Vším jsem byl rád (hlavně škůdcem dělnické třídy), Já Němcům jenom závidím (samozřejmě západním). Korunu všemu dal básník titulem My ještě cos vyvedem. Víme dobře co, jenže básníkovi sklaplo. Ten český granát ohnivý, připravený k vraždě ze zálohy a vyrobený ovšem v USA, může být neslavně vrácen zpět.«

Co říci závěrem? Stanice Vltava, vysílající neznámo odkud, nás nejen správně informuje, ale i bez okolků pobaví. Zároveň plní ještě jedno důležité poslání, dává poučení. Mám na mysli formulaci z 22. 9. 1968: »Bylo správné, že lednové plénum přistoupilo k nápravě chyb, ale náprava chyb byla spojena s mnohem závažnějšími chybami.« Ano, v tom je jádro věci. Tady je ukryt směr, kterým se mají věci ubírat.

Kalná je voda ve Vltavě, ale stále ještě dost průhledná. A opravdu není zbytečné si ji občas poslechnout.

POLITIKA, č. [illegible]68, 17. října 1968, str. 43.

16/316/XI

Je něco ještě horšího než cenzura

BEDŘICH UTITZ

Bylo to v úterý dopoledne dne 20. srpna. Při společenské příležitosti jsem se dostal do hovoru s kolegy z Německé demokratické republiky. Mimo jiné přišla řeč i na otázky cenzury tisku. Východoněmečtí kolegové opakovali argument, který jsem již slyšel dříve, že u nich, v NDR, žádná cenzura není, nikdy nebyla. Po zrušení sovětské vojenské cenzury, která byla činná poměrně krátkou dobu v poválečném období, má prý každý žurnalista NDR svého cenzora v sobě. A můj partner ukazoval někam mezi krajinu srdeční a žaludeční. Odpověděl jsem tehdy, že v tom případě je mi milejší deklarovaná, autoritativní cenzura, která na jedné straně administrativně omezuje tvorbu, na druhé straně však proti své vůli dokonce podněcuje tvůrčí iniciativu a vynalézavost autorů, kteří se snaží — v rámci cenzurního omezení — prosazovat v maximální míře své názory a vlastní pohledy.

Onen »cenzor v nás« není samozřejmě žádný patent novinářů NDR. Diskuse o autocenzuře probíhaly i u nás, a to v době maximální svobody tisku. Nechci se tu podrobněji zabývat teoretickou stránkou této závažné otázky. Zajímá mne spíše stránka praktická z hlediska praxe v NDR. Cenzura, ať vnitřní nebo vnější, dobrovolná nebo vnucovaná, má především zabránit tomu, aby se o té či oné skutečnosti, tom či onom názoru psalo v novinách, mluvilo v rozhlase nebo na televizní obrazovce. Cenzura sama nemůže nikoho nutit, aby o tom či onom p s a l. Může ho leda nutit, aby n e p s a l.

Zkušenosti po onom 20. srpnu nám poskytly možnost prověřit si systém vnitřního cenzora novinářů Německé demokratické republiky. Kdyby šlo o to, že nepsali a nepíší o objektivních skutečnostech u nás, byl by to příklad klasické cenzury. S tím máme i my své zkušenosti a jistě bychom měli i pro to pochopení, byt by se nás to bolestně dotklo. Pro jejich psaní v uplynulých týdnech však není jen charakteristické to, co nenapsali, ale to, co n a p s a l i. Nemám na mysli názory, které by se nesrovnávaly s názory našimi. Toto právo jim nijak nechci upřít. Jde mi však především o vyložené nepravdy, výmysly a pomluvy. Nepravdivost těchto tvrzení, nezvratná fakta, která svědčí o přesném opaku, musí být těmto novinářům, pokud provozují opravdu novinářské řemeslo, známy.

Ať již jde o vlastní výrobky žurnalistů NDR nebo o výmysly převzaté z jiných zdrojů, jejichž nepravda je snadno prokazatelná, jde o porušení základních zásad novinářské etiky, která jde dále, než kterýkoli »vnitřní cenzor« může požadovat.

K nejsmutnějším stránkám současné činnosti východoněmeckého tisku patří pseudozávěry a tvrzení, která mají jednoznačně antisemitské zabarvení. Rozhodně se nedomnívám, že bychom měli zlehčovat nebo omlouvat antisemitské nebo jakékoli jiné rasistické tendence, ať přicházejí z kterékoli strany. Přicházejí-li však právě z Berlína, musí nutně působit několikanásobně odpudivěji a odsouzeníhodněji. Myslím, že není třeba tento postoj podrobněji zdůvodňovat. Ani vůči našim čtenářům, ani vůči autorům zmíněných názorů v zahraničí.

Vyvstává nyní otázka, jaká je souvislost mezi »vnitřním cenzorem« a oněmi nepravdami, pomluvami a protimarxistickými tendencemi, které se — obaleny do marxistických frází — dostávají do tisku NDR. Který vnitřní nebo vnější hlas dává pokyny nebo příkazy k takovému psaní? Odpověď by byla zajímavá.

U nás je nyní obnovena cenzura. Není to nic pěkného. Nebudeme moci psát o různých věcech. Nebudeme moci psát někdy ani o věcech pravdivých. Cenzura nám v tom bude moci zabránit. Ale nikdy nás nebude moci nutit psát vědomě nepravdu.